Išgyventi Sibirą: Japonijoje atidaroma Lietuvos nacionalinio muziejaus paroda apie tremtį

Penktadienį Japonijos Jaocu miestelyje veikiančiame Čijunės Sugiharos memorialiniame muziejuje atidaroma Lietuvos nacionalinio muziejaus (LNM) parengta paroda „Išgyventi Sibirą: lietuvių tremties istorija“, rašoma muziejaus pranešime žiniasklaidai.

Parodoje pasakojama apie sovietų okupacinio režimo politines represijas prieš Lietuvos gyventojus – suėmimus, kalinimą Gulago lageriuose ir masinius trėmimus į atokiausius tuometės Sovietų Sąjungos regionus. Pažymima, kad paroda parengta Japonijos auditorijai.

Anot LNM generalinės direktorės dr. Rūtos Kačkutės, Lietuvos ir Japonijos ryšys turi ne vieną istorinį sluoksnį.

„Nors dažniausiai prisimename Japonijos konsulą Čijunę Sugiharą, mūsų šalių žmonių likimai susitiko ir Sibire. LNM svarbu šią parodą pristatyti Japonijoje ir taip atverti mažiau žinomą Lietuvos istorijos dalį bei pristatyti tremtį išgyvenusiųjų patirtis. Tikime, kad žmonių istorijos ir išlikusios fotografijos gali tapti jungtimi, leidžiančia geriau suprasti vieniems kitų patirtis“, – teigia LNM generalinė direktorė dr. Rūta Kačkutė.

Prezidentas Antanas Smetona (kairėje) ir mokytojas Julijonas Petkevičius Taujėnų mokyklos klasėje, 1939 m. J. Petkevičius segi Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 2-ojo laipsnio ordiną, kuriuo apdovanotas už ilgametį sąžiningą darbą. 1941 m. sužinojęs apie žmonos ir dukters ištrėmimą, pats pasidavė kareiviams ir buvo išvežtas į Rešotų lagerį, kur 1943 m. mirė nuo bado ir išsekimo. | Lietuvos nacionalinio muziejaus archyvo nuotr.

Nuo pirmųjų suėmimų iki grįžimo į gimtinę

Per masinių represijų metus (1940–1941 ir 1944–1952) iš Lietuvos prievarta išvežta daugiau kaip 270 tūkst. įvairių tautybių gyventojų. 142 tūkst. jų kalinta lageriuose, 132 tūkst. apgyvendinta specialiosiose tremties gyvenvietėse. Moterys ir vaikai sudarė 70 procentų visų išvežtųjų. Maždaug trečdalis į Lietuvą nebegrįžo.

Parodos maršrutas veda chronologiškai ir temiškai. Pirmoji dalis skirta represijoms, prasidėjusioms iškart po 1940 m. birželio 15-osios, ir 1941 m. birželio 14 d. trėmimui, per kurį per kelias dienas suimta apie 17 tūkst. žmonių. Beveik 4 tūkst. vyrų buvo atskirti nuo šeimų ir išvežti į lagerius. 1942 m. dalis Altajaus krašte apgyvendintų tremtinių – daugiausia moterys su mažais vaikais ir negalintys dirbti vyrai – išvežti į Jakutijos šiaurę, už poliarinio rato.

Antroji dalis pasakoja apie pokario suėmimus ir 1945–1952 m. masinius trėmimus.

Didžiausia trėmimo operacija, kodiniu pavadinimu „Pavasaris“, įvykdyta 1948 m. gegužės 22 d.: per kelias dienas iš Lietuvos ištremta 40 tūkst. žmonių, tarp jų daugiau kaip 12 tūkst. vaikų. 1949 m. kovo 25–28 d. operacijos „Bangų muša“ metu ištremta 29 tūkst. žmonių. Iš viso surengtos ne mažiau kaip 34 trėmimo operacijos.

Trečiojoje dalyje lankytojai išvys vaizdus iš priverstinio darbo miško kirtimuose, kasyklose, statybose ir žvejyboje, tremties kasdienybės, per juos atsiskleis ir pastangos išlaikyti kalbą, tikėjimą bei tautines tradicijas. Atskiras stendas skirtas mažiesiems tremtiniams. 1941–1952 m. iš Lietuvos ištremta beveik 40 tūkst. vaikų, tremties vietose mirė apie 5 tūkst. jaunesnių nei šešiolikos metų.

Sąsajos tarp Japonijos ir Lietuvos

Po Antrojo pasaulinio karo lietuvius ir japonus susiejo sovietų lageriai: lietuvių politiniai kaliniai ir japonų karo belaisviai buvo naudojami kaip pigi darbo jėga ir neretai palaidoti greta, atokiuose miškuose ir dykrose. Parodoje eksponuojama Krasnojarsko krašto Kliučių gyvenvietės nuotrauka – barakas, kurį pastatė japonų karo belaisviai ir kuriame buvo apgyvendintos Juzės ir Alfonso Voldemarų bei dar šešios tremtinių šeimos. Lietuvos tremtinių atsiminimuose minima ir daugiau tokių atvejų.

Viename lageryje susipažino dvi politinės kalinės – Veronika Mockuvienė iš Lietuvos ir Tamara Mori-Miyadzava iš Japonijos. 1995 m. Tamara Mori nepriklausomoje Lietuvoje aplankė savo tremties laikų draugę.

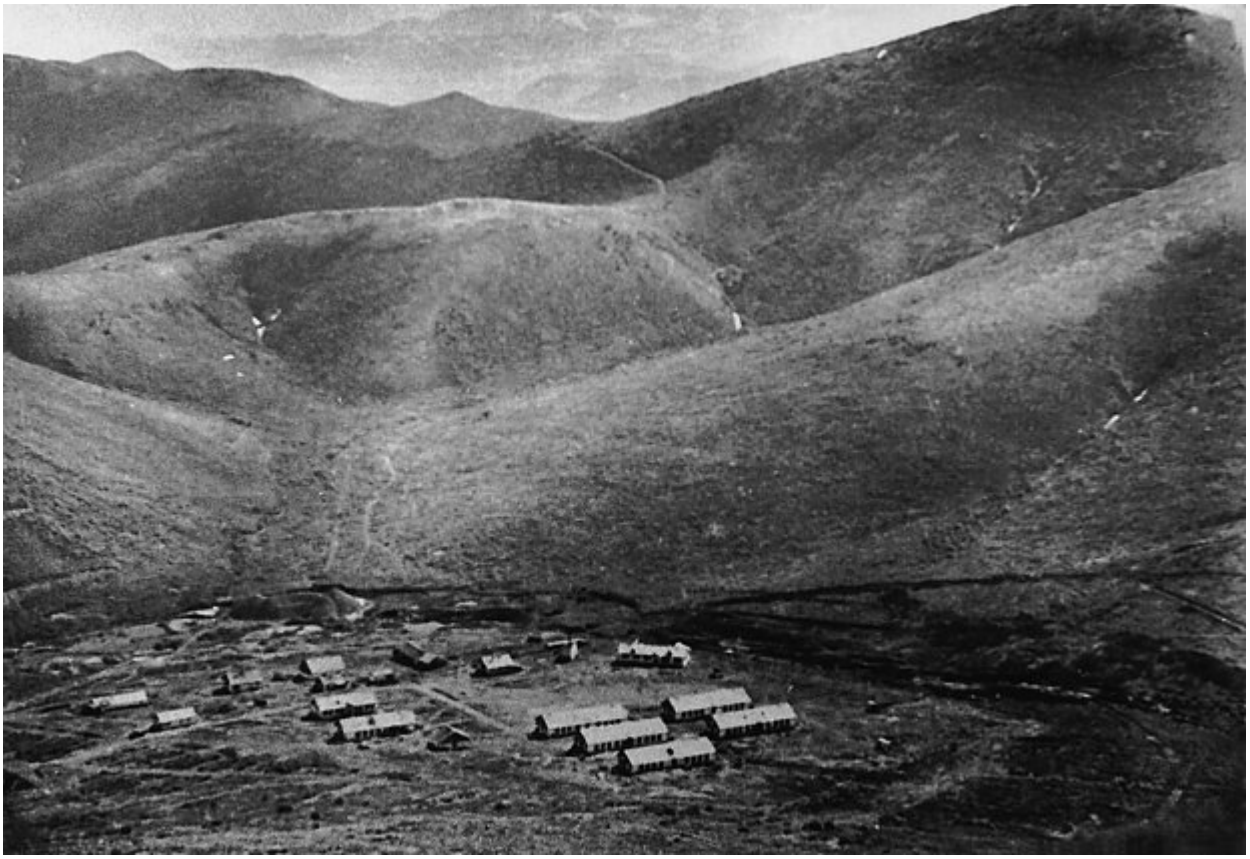

Matrosovo lageris – viena iš lietuvių kalinimo vietų. Magadano sr., 1954 m. | Lietuvos nacionalinio muziejaus archyvo nuotr.

Istorija, išsaugota fotografijose

Parodoje pristatomi ne tik fotografijose išlikę tremties vaizdai, bet ir žmonių kasdienio gyvenimo istorijos. Lankytojai išvys tremtyje sukurtų piešinių, rankdarbių ir dokumentų, tarp jų – duonos normos kortelę, rankdarbius su išsiuvinėtais Gediminaičių stulpais, tremtyje gyvenusių vaikų mokymosi ir kasdienybės fotografijas.

Ypatingą vietą parodoje užima vaikų istorijos. Eksponuojamos jų fotografijos, mokyklinio gyvenimo akimirkos ir tremtyje sukurti piešiniai. Vienas jų – Gintauto Martynaičio piešinys „Traukinio vagone“, sukurtas po daugelio metų iš vaikystės atsiminimų. Parodoje taip pat galima pamatyti fotografijų iš vaikų mokyklų ir kasdienybės tremtyje, o viename kadre – vaikus prie Kalėdų eglutės, kurią jie papuošė pačių pasigamintais žaislais.

Parodos „Išgyventi Sibirą: lietuvių tremties istorija“ kuratorė Virginija Rudienė teigia, kad fotografija atveria paveikų ir išskirtinį tremties laikotarpio vaizdą.

„Rengiant parodą buvo svarbu į fotografijas žvelgti ne kaip į pavienių vaizdų rinkinį, o kaip į pasakojimą, kuriame kiekviena jų tampa istorijos liudijimu.

Norėjome parodyti ne tik tremties vietas ir sunkią kasdienybę, bet ir žmones – jų šeimas, santykius, bendruomenę, akimirkas, kuriose net ir labai sunkiomis aplinkybėmis išliko žmogiškumas. Fotografija leidžia šią istoriją priartinti prie šiandienos žmogaus – pažvelgti į konkretų veidą, akimirką ir pabandyti suprasti už jos slypinčią istoriją. Kartu tai pasakojimas apie žmones, kurie, nepaisydami to, ką iš jų atėmė sovietinis režimas, stengėsi išsaugoti savo šeimą, kalbą, tikėjimą, kultūrą ir orumą“, – dalijasi V. Rudienė.

Parodos pasakojimas pasipildo ir režisierių Gintarės Valevičiūtės-Brazauskienės ir Antano Skučo interaktyvia filmo „Purga“ animacija, bus rodomas ir pats animacinis filmas „Purga“, kurio pasakojimas paremtas tremtinės Dalios Grinkevičiūtės atsiminimais.

Lietuvos nacionalinio muziejaus (LNM) paroda „Išgyventi Sibirą: lietuvių tremties istorija“ Čijunės Sugiharos memorialiniame muziejuje, Jaocu, Japonijoje, veiks nuo rugsėjo 18-osios iki lapkričio 29-osios. Parodos kuratorė – Virginija Rudienė, turinio adaptacija Japonijos auditorijai – Yuko Ito, koordinatorė – Simona Širvydaitė-Šliupienė. Parodoje eksponuojamos nuotraukos iš LNM, Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus, Lietuvos centrinio valstybės archyvo, Lietuvos ypatingojo archyvo ir privačių rinkinių.